

การใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยไอซีที
ของนักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ

The Using Resource Based Learning of Local Wisdom to Effectiveness Local Wisdom
Knowledge Management by ICT of Students in Information Technology Program

ฐิติยา เนตรวงษ์
Titiya Netwong

สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสวนดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
Information Technology Program, Faculty of Science and Technology Suan Dusit University, Dusit, Bangkok, 10300, Thailand
Corresponding author, email: kana_un@yahoo.com
(Received: Feb 7, 2018; Revised: Mar 21, 2018; Accepted: Mar 27, 2018)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยไอซีทีของนักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศที่ลงทะเบียนเรียนวิชาการบูรณาการสารสนเทศ ปีการศึกษา 2560 จำนวน 52 คน เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์การจัดการความรู้ และแบบสอบถามการจัดการความรู้ด้วยไอซีที การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานประกอบด้วย 8 ขั้นตอนคือ 1) ขึ้นสร้างความพร้อม ละลายพฤติกรรม สร้างเจตคติทางบวกจากห้องเรียนสู่ชุมชน 2) ขึ้นวางแผนการดำเนินงาน 3) ขึ้นสำรวจแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ขึ้นเรียนรู้จากการปฏิบัติในชุมชน 5) ขึ้นอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อค้นพบ และสะท้อนความรู้ 6) ขึ้นผลิตผลงานการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยไอซีที 7) ขึ้นนำเสนอผลงานสรุปผล 8) ขึ้นการสะท้อนกลับ สามารถพัฒนาการจัดการความรู้ด้วยไอซีทีของนักศึกษาได้ ผลการวิจัยพบว่า 1. การจัดการความรู้ด้วยไอซีทีของนักศึกษาหลังการทดลองมีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.48) เมื่อแยกเป็นรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด เรียงลำดับได้ดังนี้ การสร้างสรรค์นวัตกรรม ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.47) การแบ่งปันความรู้ ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.54) ความเป็นชุมชนนักปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.57) การทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.55) ความใฝ่รู้และเป็นมิตรกับความรู้ ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.52) และการเป็นแรงงานความรู้ ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.56) 2. กระบวนการจัดการความรู้ด้วยไอซีทีที่นำมาใช้ประโยชน์ในชุมชนคือ คลิปวิดีโอสั้น เฟสบุ๊ก ไลน์ เว็บบล็อก อินโฟกราฟิก ฐานข้อมูล และ แอปพลิเคชัน ตามลำดับ

คำสำคัญ : การใช้แหล่งเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการความรู้ด้วยไอซีที

Abstract

The objective of this research was using resource based learning of local wisdom to effectiveness local wisdom knowledge management by ICT of students in Information Technology Program. The sample used for experimental group consisted of 52 undergraduate students in the Integration Information course in the 2017 academic year of Information Technology Program. The research

instruments were the knowledge management of students' interview form and the knowledge management by ICT of students' questionnaire. The data obtained were analyzed by using mean, standard deviation and content analysis. The using a resource based learning of local wisdom to effectiveness local wisdom knowledge management by ICT of students in Information Technology Program consisted of 8 processes as followed: 1) preparation, breaking the ice, and positive attitude from the classroom to the community, 2) planning to the local wisdom community, 3) explore local wisdom resources, 4) learning by doing in the community, 5) discuss the discovery, 6) create local wisdom knowledge management process with ICT, 7) presentation of the results, and 8) reflection. These instruction developed the students. The results of the study were as follows: 1. the finding of local wisdom knowledge management by ICT after under taking were highest level ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.48). When separated into categories were practical in high to the highest level, and can be sorted as follows: create innovation ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.47), knowledge sharing ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.54), communities of practice ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.57), team working ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.55), introspection and knowledge friendly ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.52), and knowledge worker ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.56). 2. Wisdom knowledge management by ICT were using ICT to processes knowledge management were VDO, online social network Face book, Line Application, review weblog, infographic, data based, and Application.

Keywords: Using resource based learning, Local wisdom resource based, Knowledge management by ICT

บทนำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ ความสามารถของชาวบ้านในท้องถิ่นเพื่อการดำเนินชีวิตอยู่ในพื้นที่นั้น ซึ่งได้มาจากการใช้สติปัญญา ประสบการณ์ความรู้สั่งสมมา ผสมผสานกลมกลืนระหว่างศาสนา ความเชื่อ สภาพภูมิอากาศ สภาพแวดล้อม การประกอบอาชีพ ตั้งแต่บรรพบุรุษสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง จนเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนนั้น ระหว่างการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นอาจมีการปรับ ประยุกต์ และเปลี่ยนแปลงจนเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพ การปรับตัว และแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต (Encyclopedia of Thai Youth, 2017; Local Wisdom Thai Wisdom, 2017) ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงนับเป็นองค์ความรู้ที่มีค่าอย่างยิ่งสำหรับคนในชุมชนหรือแม้แต่สังคมไทยที่จะทำให้เกิดความรัก ความหวงแหนที่จะสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนไทยที่จะต้องตระหนักรู้ถึงคุณค่า ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้และการอนุรักษ์

การใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสู่การจัดการเรียนการสอน เป็นการนำคตินิยม ความเชื่อหลักการพื้นฐานที่เกิดจากการสั่งสมหรือสืบทอดกันมา หรือขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและจริยธรรม ที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงามและความเป็นระเบียบแบบแผนที่เคยยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระมาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามขั้นตอน กิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน สามารถดำเนินการได้ 2 วิธี คือ 1) การเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา และ 2) การนำผู้เรียนไปยังแหล่งเรียนรู้หรือสถานประกอบการของภูมิปัญญาท้องถิ่น อันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนที่จะได้รับรู้และเรียนรู้จากประสบการณ์ของปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และได้รับประสบการณ์ตรงจากการไปยังแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนในสถานศึกษา องค์ประกอบสำคัญคือ สถานศึกษา ครูผู้สอนหรือผู้ที่มีประสบการณ์ รวมถึงชุมชนหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องจะต้องศึกษาและจัดทำรายละเอียด ข้อมูลในการจัดทำ โดยมีขั้นตอนที่

สำคัญ 1) ศึกษาหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลาง และ 2) จัดทำข้อมูลสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้การนำแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีองค์ประกอบที่ต้องพิจารณาคือ ต้องพิจารณาหลักสูตร และสาระการเรียนรู้ ที่จะเชื่อมโยงเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น ข้อมูลสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับหลักสูตร มีแผนการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของสาระการเรียนรู้ ความร่วมมือกับชุมชนและตัววิทยากรท้องถิ่น การนำวิทยากรท้องถิ่นหรือประชาชนชาวบ้านมาถ่ายทอดความรู้ หรือผู้เรียนไปยังแหล่งเรียนรู้เพื่อประสบการณ์เรียนรู้จากการปฏิบัติ มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง และรายงานสรุปผลการเรียนรู้จากการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจากงานวิจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในวัฒนธรรมชายแดนไทย-มาเลเซีย (Tepsing & Bunprakarn, 2016) ได้ระบุว่าภูมิปัญญาแต่ละด้านคือ ด้านศิลปะมีการผลิตหัตถกรรม เครื่องดนตรีจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น การผลิตทรงนก ล้วนสะท้อนคุณค่าทางสุนทรียะ มีการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะท้อนวัฒนธรรมชายแดนไทย-มาเลเซีย จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นอันทรงคุณค่ายิ่งทางกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมใหม่

กล่าวได้ว่าการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ นั้น มีประโยชน์ต่อผู้เรียนที่จะตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อเกิดความรู้ความเข้าใจถึงวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน สร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทย เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย แต่ปัญหาคือภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีวิธีการอย่างไรให้เป็นภูมิปัญญาอย่างยั่งยืนของคนในชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ จากงานวิจัยกลยุทธ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน (Phumduang, 2013) ระบุว่า องค์ประกอบของการจัดการความรู้ชุมชนคือ ผู้นำ พუნทางสังคม และเครือข่าย การจัดการความรู้มีการแสวงหาความรู้ สร้างความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการใช้ความรู้ แต่ยังคงขาดการจัดเก็บและการสืบค้นความรู้ ควรมีการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างสร้างสรรคความเข้มแข็งของชุมชน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สืบทอดต่อไปอย่างยั่งยืนอย่างเป็นระบบ โดยการรวบรวม สร้างความรู้ จัดระเบียบ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประยุกต์ใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ตลอดจนรวมถึงการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง ประกอบกับศักยภาพของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารหรือเรียกสั้น ๆ ว่า ไอซีที ส่งผลต่อการถึงข้อมูลชุมชนได้ง่าย และหลากหลาย หากนำมาใช้ในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นการส่งเสริมการใช้นวัตกรรมขับเคลื่อนชุมชนได้ (Maesincee, 2017)

ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้เพื่อการจัดการความรู้ด้วยไอซีทีของนักศึกษาจึงสามารถตอบสนองการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ นอกจากนี้ผู้เรียนยังสามารถสร้างเจตคติที่ดีต่อชุมชน และกระบวนการเรียนรู้ เห็นคุณค่าของแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะช่วยแก้ปัญหาและส่งเสริมการใช้ไอซีทีของนักศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน รองรับประเทศไทย 4.0 ที่ขับเคลื่อนประเทศด้วยนวัตกรรมทั้งระบบสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยไอซีทีของนักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาหลักสูตรเทคโนโลยีสารสนเทศ ชั้นปีที่ 4 คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่ลงทะเบียนเรียนวิชา การบูรณาการสารสนเทศ ตอนเรียน A1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 52 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

2.1 แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ ประกอบด้วยกิจกรรม 8 ขั้นตอน โดยดำเนินการจัดการเรียนการสอน 11 สัปดาห์ ดังนี้

- 1) ขั้นสร้างความพร้อม ละลายพฤติกรรม สร้างเจตคติในทางบวกจากห้องเรียนสู่ชุมชน
- 2) ขั้นวางแผนการดำเนินงานห้องเรียนสู่ชุมชน โดยวางแผนเรื่องคน ทรัพยากร แหล่งข้อมูล
- 3) ขั้นสำรวจแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ค้นคว้าเพิ่มความรู้
- 4) ขั้นเรียนรู้จากการปฏิบัติในชุมชน การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เจ้าของผลิตภัณฑ์ในชุมชน ศึกษาองค์ความรู้ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 5) ขั้นอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อค้นพบ และสะท้อนความรู้ สิ่งที่ได้รับจากชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 6) ขั้นผลิตผลงานการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยไอซีที ตั้งแต่การกำหนดความรู้ การแสวงหา การสร้างความรู้ การประมวลความรู้เป็น การแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 7) ขั้นนำเสนอผลงานและสรุปผลการเรียนรู้
- 8) ขั้นการสะท้อนกลับ (Reflection) โดยจัดให้มีการแสดงความคิดเห็นสะท้อนผลการเรียนรู้ต่าง ๆ

2.2 แบบสัมภาษณ์การจัดการความรู้ด้วยไอซีทีของนักศึกษา (Chimplee, 2012; Keong & Al-Hawamdeh, 2002) ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 8 ข้อ ตามกระบวนการจัดการความรู้คือ การกำหนดความรู้แก่ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยไอซีที การใช้ไอซีทีแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การปฏิบัติเพื่อสร้างความรู้ด้วยไอซีที การใช้สื่อไอซีทีรวบรวมความรู้ที่เหมาะสมจากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ไอซีทีเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การใช้ไอซีทีเพื่อการจัดเก็บความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การถ่ายทอดความรู้ด้วยไอซีที การใช้ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์ด้วยไอซีที

2.3 แบบสอบถามการจัดการความรู้ด้วยไอซีทีของนักศึกษา (Panich, 2016; Punnitamai, 2016) ประกอบด้วยข้อความถาม 6 ด้าน คือ ด้านความใฝ่รู้และเป็นมิตรกับความรู้ จำนวน 8 ข้อ ด้านการทำงานเป็นทีม จำนวน 8 ข้อ ด้านการแบ่งปันความรู้ จำนวน 7 ข้อ ด้านการเป็นแรงงานความรู้ จำนวน 6 ข้อ ด้านการสร้างสรรคนวัตกรรม จำนวน 6 ข้อ และด้านความเป็นชุมชนนักปฏิบัติ จำนวน 5 ข้อ รวมข้อคำถามทั้งสิ้น 40 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบอัตราส่วน ประมาณค่า 6 ระดับคือ ปฏิบัติมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด และไม่มีการปฏิบัติ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.985

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยดำเนินการกำกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ และใช้แบบแผนการวิจัยแบบ One – Group Pretest Posttest Design โดยผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนการสอน ในรายวิชาการบูรณาการสารสนเทศ เป็นระยะเวลา 11 สัปดาห์ ตามกำหนดการเรียนดังนี้

สัปดาห์ที่ 1-2 ขั้นสร้างความพร้อม ละลายพฤติกรรม สร้างเจตคติในทางบวกจากห้องเรียนสู่ชุมชน ขั้นตอนนี้ผู้สอนชี้แจงเกี่ยวกับรายวิชา รูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในชั้นเรียนและนอกห้องเรียนที่ผู้เรียนต้องลงพื้นที่ในชุมชน กำหนดงานกิจกรรมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ผู้สอนจัดกลุ่มผู้เรียน 6-10 คน ต่อ 1 กลุ่ม ตามความต้องการของผู้เรียน ให้แต่ละกลุ่มกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกภายในกลุ่ม กำหนดข้อบังคับ กติกา การใช้เครื่องมือติดต่อสื่อสารในการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่ม ให้ผู้เรียนนำเสนอชุมชนที่สนใจเพื่อนำไอซีทีจัดการความรู้ชุมชน แจ้างสิ่งที่ควรปฏิบัติเกี่ยวกับแนวทางการเรียนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ส่งผลการจัดการความรู้แนวทางการจัดการเรียนการสอนเกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละกิจกรรม (Rubric)

สัปดาห์ที่ 3 **ขั้นวางแผนการดำเนินงานห้องเรียนสู่ชุมชน** การดำเนินกิจกรรมโดยวางแผนเรื่องคน ทรัพยากร แหล่งข้อมูล เมื่อกลุ่มผู้เรียนตัดสินใจเลือกชุมชน ที่ต้องการนำไอซีทีไปใช้ในการจัดการความรู้แล้ว ทำการวางแผนกิจกรรมของผู้เรียนเข้าสู่พื้นที่ที่ต้องการการใช้ไอซีทีเพื่อจัดการความรู้แก่ชุมชน ผู้สอนในห้องควรรู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการความรู้ ผู้สอนยกตัวอย่างกิจกรรมที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย กรณีศึกษา ให้ผู้เรียนอภิปรายระบุงานให้ชัดเจนขึ้นเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะดำเนินแก่ชุมชน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาเชื่อมโยงกับการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เรียนร่วมอภิปรายนำเสนอพื้นที่ที่จะดำเนินกิจกรรม

สัปดาห์ที่ 4 **ขั้นสำรวจแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น** ขั้นตอนนี้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มลงพื้นที่จริงเพื่อสำรวจชุมชน ค้นหาเพิ่มความรู้ วิเคราะห์ภูมิปัญญาของชุมชนที่ตนสนใจ เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ชุมชน ผลิตภัณฑ์ของชุมชน ที่ผู้เรียนสนใจ ดังนี้ 1) ไรติมโบราณ ตลาดน้ำคลองลัดมะยม 2) น้ำตาล อัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ มูลนิธิชัยพัฒนา 3) ชุมชนท้าวว่ สำนักงานเขตมีนบุรี 4) บ้านธูปสมุนไพรร เครื่องขายศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรปราการ 5) น้ำพริกแม่บุญมา ตลาดน้ำดอนหวาย 6) ตลาดพลอย จังหวัดจันทบุรี

สัปดาห์ที่ 5 **ขั้นเรียนรู้จากการปฏิบัติในชุมชน** ขั้นเรียนรู้ชุมชนนี้ ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เจ้าของผลิตภัณฑ์ในชุมชน ศึกษาองค์ความรู้ ภูมิปัญญาของชุมชน การจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ลงมือปฏิบัติร่วมกัน เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน เพื่อเป็นแนวทางนำความรู้ไปใช้ และจัดการด้วยการใช้ไอซีทีที่เผยแพร่ความรู้ของชุมชน

สัปดาห์ที่ 6 **ขั้นอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อค้นพบ** ในขั้นตอนนี้ทำการแลกเปลี่ยนข้อค้นพบร่วมกัน และสะท้อนความรู้ สิ่งที่ได้รับจากชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการนำเสนอแนวทางการนำไอซีทีมาใช้ในการจัดการความรู้กับชุมชน นำเสนอการใช้ไอซีทีเพื่อจัดการความรู้ชุมชนในขั้นเรียนเพื่อร่วมกันอภิปรายแนวทาง ความเป็นไปได้ในการใช้ไอซีทีมาจัดการความรู้แต่ละขั้นตอน

สัปดาห์ที่ 7-9 **ขั้นผลิตผลงานการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยไอซีที** ตั้งแต่การกำหนดความรู้ การแสวงหา การสร้างความรู้ การประมวลความรู้เป็น การแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้หรือการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อดำเนินการผลิตสื่อ เครื่องมือเพื่อจัดการความรู้ แล้วนำไปให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากผลงานการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยไอซีที

สัปดาห์ที่ 10 **ขั้นนำเสนอผลงานและสรุปผลการเรียนรู้** โดยจัดให้มีการแสดงผลงานที่ได้สร้างสรรค์ร่วมกัน ระหว่างผู้เรียนกับชุมชน ร่วมแสดงความคิดเห็น การปรับปรุงผลงาน ให้สามารถใช้ประโยชน์ในชุมชนได้สูงสุด

สัปดาห์ที่ 11 **ขั้นการสะท้อนกลับ** จัดให้มีการประชุมกลุ่มต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนสัมภาษณ์กระบวนการจัดการความรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนร่วมแสดงความคิดเห็นสะท้อนผลการเรียนรู้ที่ได้รับจากการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ และผู้เรียนทำแบบสอบถามการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยไอซีที

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบกระบวนการจัดการความรู้ประกอบด้วย การกำหนดความรู้ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การประมวลความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

4.2 วิเคราะห์การจัดการความรู้จากแบบสอบถามโดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนเรียนและหลังเรียน และค่าร้อยละพัฒนาการการจัดการความรู้ด้วยไอซีทีของกลุ่มเป้าหมาย

แบบสอบถามการจัดการความรู้ด้วยไอซีที มีเกณฑ์การให้คะแนน 6 ระดับดังนี้ (Netwong, 2010) 5 การปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ระดับมาก 3 ระดับปานกลาง 2 ระดับน้อย 1 ระดับน้อยที่สุด และ 0 ไม่มีการปฏิบัติ

สำหรับเกณฑ์การตัดสินผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.20-5.00 หมายความว่า ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.36-4.19 หมายความว่า ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.52-3.35 หมายความว่า ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.68-2.51 หมายความว่า ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

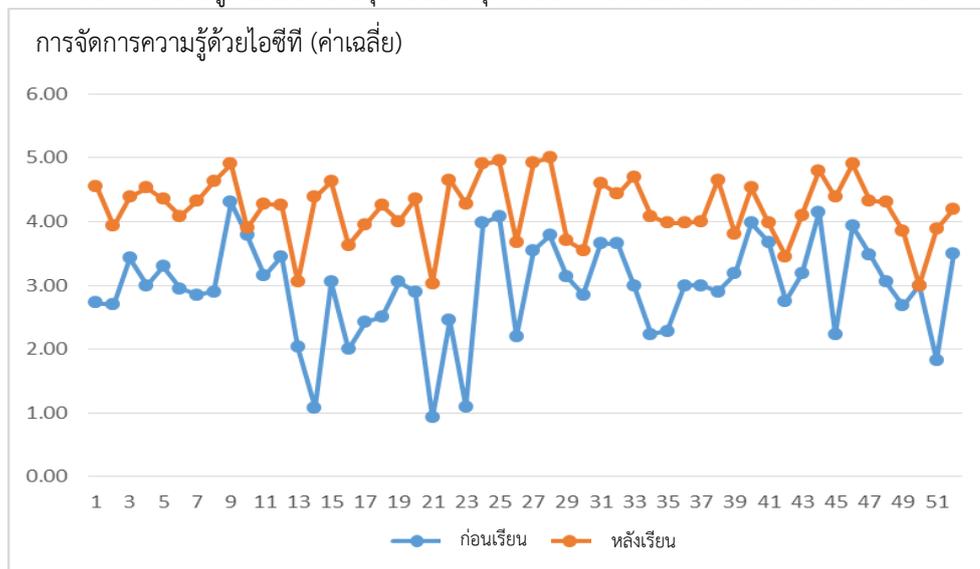
ค่าเฉลี่ย 0.84-1.67 หมายความว่า ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 0.00-0.83 หมายความว่า ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับไม่มีการปฏิบัติ

ผล

1. การจัดการความรู้ด้วยไอซีที โดยภาพรวมก่อนทดลอง มีระดับการปฏิบัติปานกลาง ($\bar{X} = 2.95$, S.D. = 0.75) เมื่อทำการประเมินหลังการทดลองการจัดการความรู้ด้วยไอซีที มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.48) เมื่อแยกเป็นรายด้านเรียงลำดับระดับการปฏิบัติจากมากไปน้อยคือ การสร้างสรรค์นวัตกรรม ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.47) การแบ่งปันความรู้ ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.54) ความเป็นชุมชนนักปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.57) การทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.55) ความใฝ่รู้และเป็นมิตรกับความรู้ ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.52) และการเป็นแรงงานความรู้ ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.56)

การจัดการความรู้ด้วยไอซีทีที่รายบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ก่อนเรียนและหลังเรียน สามารถแสดง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การจัดการความรู้ด้วยไอซีทีที่รายบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

2. การสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยไอซีทีของนักศึกษา วิเคราะห์ได้ว่า ไอซีทีที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการจัดการความรู้ได้ทุกระบวนการคือ การกำหนดความรู้ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การประมวลความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ โดยไอซีทีแต่ละรูปแบบที่นำมาใช้สามารถนำประยุกต์ใช้ในการจัดการความรู้ได้มากกว่าหนึ่งกระบวนการได้ เช่น เครือข่ายสังคมออนไลน์ เฟสบุ๊ก ไลน์ เว็บไซต์ เป็นต้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการกำหนดความรู้ แสวงหาความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดความรู้ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เป็นต้น และไอซีทีที่นิยมใช้ในการนำมาใช้ในกระบวนการจัดการความรู้คือ วิดีทัศน์หรือคลิปลิงค์ ไอโฟน ไอแพด เครื่องมือสื่อสารออนไลน์ อินโฟกราฟิก ฐานข้อมูล และโปรแกรมประยุกต์แอปพลิเคชัน ตามลำดับ

อภิปรายผล

การจัดการความรู้ด้วยไอซีที โดยภาพรวมก่อนทดลอง มีระดับการปฏิบัติปานกลาง เมื่อทำการประเมินหลังการทดลองการจัดการความรู้ด้วยไอซีที มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด การจัดการความรู้ด้วยไอซีที ก่อนและหลังการทดลองมีความแตกต่างกัน และเมื่อแยกเป็นรายด้านเรียงลำดับระดับการปฏิบัติจากมากไปน้อยคือ การสร้างสรรค์นวัตกรรม การแบ่งปันความรู้ ความเป็นชุมชนนักปฏิบัติ การทำงานเป็นทีม ความใฝ่รู้และเป็นมิตรกับความรู้ และการเป็นแรงงานความรู้ ไอซีทีสามารถนำมาใช้ในกระบวนการจัดการความรู้ได้ทุกกระบวนการคือ การกำหนดความรู้ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การประมวลความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ โดยไอซีทีแต่ละรูปแบบที่นำมาใช้สามารถนำประยุกต์ใช้ในการจัดการความรู้ได้มากกว่าหนึ่งกระบวนการได้ เช่น เครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ เว็บบล็อก เป็นต้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการ กำหนดความรู้ แสวงหาความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดความรู้ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เป็นต้น และไอซีทีที่นิยมใช้ในการนำมาใช้ในกระบวนการจัดการความรู้คือ วิดีทัศน์หรือคลิปวิดีโอสั้น เครือข่ายสังคมออนไลน์ อินโฟกราฟิก ฐานข้อมูล และโปรแกรมประยุกต์ แอปพลิเคชัน ตามลำดับ กล่าวได้ว่าเครือข่ายสังคมออนไลน์ ต่าง ๆ สามารถนำมาใช้ในการจัดการความรู้ด้วยไอซีที เนื่องจากเป็นรูปแบบที่น่าสนใจ ภาพอินโฟกราฟิก ที่น่าสนใจ เพราะสิ่งเหล่านี้เปิดโลกให้คนเข้าถึงและเข้าใจง่าย (National Statistical Office, 2015) นอกจากนี้การอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลักดันให้เกิดการใช้ไอซีทีเพื่อการจัดการความรู้ โดยการใช้บล็อก เฟสบุ๊ก เป็นช่องทางในการนำเสนอเนื้อหาดิจิทัล และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านบล็อก นอกจากนี้ยังสามารถใช้เทคโนโลยีเครือข่ายแอปพลิเคชันไลน์ การใช้เว็บไซต์เป็นช่องทางสื่อสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชนจะพบว่าเทคโนโลยีต่าง ๆ ในยุคดิจิทัล สามารถขับเคลื่อนนวัตกรรมชุมชนได้อย่างกว้างขวาง ให้มีการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ การใช้งานง่าย เข้าถึงได้หลายช่องทาง และรองรับเนื้อหาดิจิทัลได้ทุกอุปกรณ์ เพียงแต่การนำมาใช้ต้องนำมาใช้ให้เหมาะสมกับชุมชนและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต การเรียน และการทำงานแก่ผู้ใช้งาน ซึ่งการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ดิจิทัล เพื่อให้บุคคลผู้สนใจ ผู้ใช้สามารถเข้าถึงและเชื่อมต่อความรู้ได้อย่างสะดวกง่ายดาย จะต้องมีการปรับปรุงการให้บริการดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ก้าวทันเทคโนโลยีใหม่ ๆ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนการใช้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ นับเป็นการสร้างเจตคติในทางบวกจากห้องเรียนสู่ชุมชน เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนเป็นการนำผู้เรียนไปยังแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนที่จะได้รับรู้และเรียนรู้จากประสบการณ์ของปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และได้รับประสบการณ์ตรงจากการไปยังแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง (Encyclopedia of Thai Youth, 2017; Local Wisdom Thai Wisdom, 2017) รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สอน ผู้เรียน และชุมชนสอดคล้องกับการจัดรูปแบบการสอนของ Pengjan (2017) ที่ได้นำเสนอแนวคิดการเรียนรู้รูปแบบโครงการเรียนแบบมีส่วนร่วมที่ได้ระบุว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่มีการแลกเปลี่ยนและร่วมเรียนรู้เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่สร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในห้องเรียน หลังจากได้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียนจะนำไปสู่การเคารพ การฟัง ส่งผลต่อพฤติกรรม การมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

สรุป

การสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้สำหรับเนื้อหาอื่น ๆ ในการวางแผน กำหนดกิจกรรม เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและส่งผลถึงความตระหนักหรือทักษะต่าง ๆ อาทิ ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 และการนำเสนอผลงานด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมที่จัดให้แก่ผู้เรียน ซึ่งการจัดการเรียนการสอนอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการติดต่อสื่อสารและกระบวนการกลุ่ม ชุมชน ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อดำเนินกิจกรรมในชุมชน ความรับผิดชอบของสมาชิกในกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน ดังนั้น จึงต้องเตรียมความ

พร้อมของผู้เรียนด้านความสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกทำงานในชุมชนที่ตนสนใจและยอมรับการเลือกประเด็นที่กลุ่มสนใจมากที่สุด อันจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนอย่างมีความสุข และนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์แก่ชุมชนอย่างเหมาะสม ไอซีทีที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการจัดการความรู้ได้ทุกระบวนการคือ การกำหนดความรู้ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การประมวลความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ โดยไอซีทีแต่ละรูปแบบที่นำมาใช้สามารถนำประยุกต์ใช้ในการจัดการความรู้ได้มากกว่าหนึ่งกระบวนการได้ เช่น เครือข่ายสังคมออนไลน์เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ เว็บบล็อก เป็นต้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการ กำหนดความรู้ แสวงหาความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดความรู้ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เป็นต้น และไอซีทีที่นิยมใช้ในการนำมาใช้ในกระบวนการจัดการความรู้คือ วิดีทัศน์หรือคลิปวิดีโอสั้น เครือข่ายสังคมออนไลน์ อินโฟกราฟิก ฐานข้อมูล และโปรแกรมประยุกต์แอปพลิเคชัน ตามลำดับ

เอกสารอ้างอิง

- Chimlee, K. (2012). *Knowledge Management Models for Local Wisdom in Wickerwork Handicrafts: A Case Study of Local Community Enterprises in Nakhon Ratchasima Province*. Doctor of Philosophy. National Institute of Development Administration. (in Thai)
- Encyclopedia of Thai Youth*. (2017). [Online]. Retrieved June 5, 2017, from: <http://www.kanchanapisek.or.th>. (in Thai)
- Keong, L. C. & Al-Hawamdeh, S. (2002). Factors Impacting Knowledge Sharing. *JIKM*, 1(1), 49-56.
- Local Wisdom Thai Wisdom*. (2017). [Online]. Retrieved June 5, 2017, from: <http://www.tkc.go.th>. (in Thai)
- Maesincee, S. (2017). *Sufficiency Economy Philosophy: Development paradigm in Thailand 4.0*. [Online]. Retrieved June 5, 2017, from: <http://www.facebook.com/Drsvitpage/post/14000852036315390>. (in Thai)
- National Statistical Office. (2015). *The Survey of Reading Habits of the Population by 2558*. Bangkok: National Statistical Office. (in Thai)
- Netwong, T. (2010). *Development of A Mainstreaming Model to Develop Online Learning Community and Learning Achievement in Information Technology for Undergraduate Students*. Doctor of Philosophy. Chulalongkorn University. (in Thai)
- Panich, W. (2016). *New Learning Culture* [Online]. Retrieved December 30, 2016, from: <https://gotoknows.org>. (in Thai)
- Pengjan, S. (2017). Project Design Learning to Learner's Participations. *Journal of Yala Rajabhat University*, 12(2), 47-59. (in Thai)
- Phumduang, E. (2013). *Knowledge Management for Lifelong Learning of Khokkotao Subdistrict, Muang Distric, Suphanburi Province*. Bangkok: Suan Dusit University. (in Thai)
- Punnitamai, W. (2016). *Adjusting to Change the Learning Culture*. [Online]. Retrieved December 30, 2016, from: www.stabundamrong.go.th/web/sarn/sarn31.pdf. (in Thai)
- Tepsing, P. & Bunprakarn, K. (2016). Local Wisdoms in Thailand-Malaysia Border Culture: A Case Study of Lohjood Community, Narathiwat Province. *Journal of Yala Rajabhat University*, 11(1), 19-38. (in Thai)